

Veteranen & Media

Factsheet

Inleiding

Waardering en beeldvorming zijn begrippen die dicht bij elkaar liggen. Een deel van de veteranen voelt zich niet of onvoldoende gewaardeerd en wijst daarbij ook op de media die hen soms 'onheus' zouden bejegenen. Die veteranen doelen dan op artikelen waarin halve waarheden staan of waarin op een beschuldigende of kritische toon over hun toenmalige militaire inzet wordt geschreven. Onderzoek naar beeldvorming van veteranen heeft duidelijk gemaakt dat dergelijke 'veteraanonvriendelijke' artikelen niet representatief zijn voor het mediabeeld van veteranen.

Onderzoek

Sinds 2004 voert het Kennis- en Onderzoekscentrum van het Veteraneninstituut onderzoek uit naar de beeldvorming over veteranen in de media, aanvankelijk in samenwerking met de Erasmus Universiteit Rotterdam. Het onderzoek beperkt zich tot de geschreven media. Een eerste inventarisatie van alle dag- en weekbladen in Nederland vanaf 2000 tot en met 2005 heeft een verzameling van ruim duizend artikelen opgeleverd. Deze artikelen geven ze een goede indruk van de beelden die geschreven media van veteranen uitdragen.

Dit onderzoek is in 2009 aangevuld met onderzoek naar beeldvorming van veteranen in de (geschreven) media van 2008. Het aantal artikelen over veteranen bedroeg in dat jaar 175. Van recentere datum en afwijkend in methodiek is het onderzoek dat Angelique van Tilburg in opdracht van het Veteraneninstituut heeft gedaan naar de berichtgeving over veteranen in de vijf grootste landelijke en vijf grootste regionale dagbladen (2012/2013).

Toonzetting en stereotyperingen

De artikelen zijn alle gewogen op toonzetting. Ze worden onderverdeeld in de categorieën positief, negatief en neutraal. Verder is onder meer bekeken of veteranen het hoofdthema of een subthema van het artikel zijn, of alleen zijdelings worden behandeld. Ten slotte is er onderscheid gemaakt naar het beeld (archetype of stereotype) dat in het artikel wordt opgeroepen: held, dader/schuldige, slachtoffer of neutraal (geen stereotypering). Bijna 50% van de artikelen heeft een voor veteranen (licht) positieve toonzetting. Het aantal artikelen met een (licht) negatieve toonzetting bedraagt slechts zo'n 10%. Hierbij moet wel worden opgemerkt dat het aantal artikelen met een neutrale toonzetting door de jaren heen toeneemt. Voor de artikelen in de jaren 2000-2005, 2008 en 2012-2013 leveren de onderzoeken wat betreft 'stereotypes' het volgende beeld op:

Stereotypering van Nederlandse veteranen in de Nederlandse dagbladers

Artikelen met stereotypering	2000-2002 (N=376)	2003-2005 (N=514)	2008 (N=91)	2012-2103 (N=383)
Held	32%	36%	37%	38%
Dader/schuldige	16%	19%	27%	16%
Slachtoffer	52%	44%	35%	45%
Zonder stereotypering	N=135	N=32	N=84	N=557

Binnen de berichten die een stereotypering bleken te bevatten, won het beeld van de veteraan als 'held' geleidelijk terrein, terwijl het beeld van de veteraan als 'slachtoffer' (gezondheidsklachten of miskennen) minder dominant is dan rond de eeuwwisseling. Er lijkt de laatste jaren sprake van een meer genuanceerde berichtgeving over veteranen. Ondanks diverse negatieve berichten in 2013 over het militaire optreden in voormalig Nederlands-Indië (Rawagedeh, Zuid-Celebes) was het daderbeeld in 2012-2013 minder sterk aanwezig.

De gesignaleerde terreinwinst voor het beeld van de veteraan als 'held' lijkt structureel te zijn en past ook bij de toenemende waardering die openlijk in de Nederlandse samenleving voor veteranen wordt geuit, zoals tijdens en rond de Nederlandse Veteranendag. De Nederlandse Veteranendag levert overwegend positieve berichten over veteranen op, waarin het thema 'erkenning/waardering' sterk vertegenwoordigd is en het stereotype 'held' verhoudingsgewijs veel gewicht krijgt.

In een overzicht van de thema's binnen de berichten over veteranen (die overigens ook in berichten zonder stereotypen voorkwamen), herkennen we enkele gesignaleerde ontwikkelingen in de beeldvorming van veteranen.

Thematiek in de berichtgeving

	2003-2005	2008
Verwijten/misdrijf	17%	15%
Gezondheid	12%	24%
Miskennen	12%	6%
Erkenning/waardering	10%	30%

In het onderzoek over de berichtgeving in 2012-2103 is een andere indeling in thema's gemaakt. De top 3 ziet er in deze jaren als volgt uit:

1. Herdenken 27%
2. Gezondheid 13%
3. Veteranendag(en) 12%

Andere conclusies die uit de onderzoeken kunnen worden getrokken zijn dat het beeld van de veteraan als 'held' voor een belangrijk deel blijft gekoppeld aan de oudere oorlogsveteranen (vooral uit de Tweede Wereldoorlog), terwijl jongere veteranen verhoudingsgewijs vaker als gezondheidsslachtoffer worden getypeerd. Het beeld van de veteraan als dader blijft voor een belangrijke deel verbonden met de (deels) mislukte en mede daarom omstreden militaire optredens in Nederlands-Indië (dekolonisatie) en Srebrenica.

Groepen veteranen

De aandacht voor veteranen kan worden onderverdeeld in aandacht voor verschillende groepen veteranen. De volgende tabel geeft per groep het aantal berichten in enkele jaren weer:

	2000/2001	2004/2005	2008	2013
WO II	58	42	32	118
Nederlands-Indië	36	30	38	40
Nieuw-Guinea	09	01	20	06
Korea	04	02	17	10
Vredesoperaties	187	194	126	70
Meerdere/algemeen	53	167	78	210

Uit deze tabel blijkt dat de aandacht voor veteranen van de Tweede Wereldoorlog en voor veteranen van vredesmissies het grootst is. Binnen deze laatste categorie is de aandacht voor Libanon, voormalig Joegoslavië en Afghanistan verhoudingsgewijs weer aanzienlijk. De aandacht voor veteranen van de Tweede Wereldoorlog concentreert zich rond 4 en 5 mei en 15 augustus (capitulatie Japan), met vooral veel aandacht in de regionale dagbladen (die alleen in 2012-2013 zijn onderzocht). De aandacht voor de Indiëveteranen, die het veteranenbeeld in de media in de jaren tachtig en negentig domineerden, is verhoudingsgewijs gering.

Landelijk versus regionaal (2012-2013)

Uit de onderstaande tabel blijkt duidelijk dat de regionale dagbladen beduidend meer aandacht besteden aan veteranen dan de landelijke dagbladen, met *De Gelderlander* als trotse koploper. Het aandeel van de regionale dagbladen was in 2012-2013 maar liefst 70%. Verder valt het op dat bijna de helft van alle artikelen over veteranen in de maanden april t/m juli verschijnt, de periode van 4 en 5 mei en de Nederlandse Veteranendag.

Dagblad	Aantal artikelen 2012-2013
De Gelderlander	233
Brabants Dagblad	138
Noordhollands Dagblad	137
De Telegraaf	99
Dagblad van het Noorden	94
AD/Algemeen Dagblad	53
Limburgs Dagblad	53
NRC Handelsblad	48
Trouw	48
De Volkskrant	37

Nadere informatie

Deze factsheet biedt een overzicht op hoofdlijnen. Voor nadere informatie over Veteranen & Media kunt u de website www.veteraneninstituut.nl en www.mindef.nl bezoeken, dan wel telefonisch (088-334 00 50) of per e-mail (info@veteraneninstituut.nl) contact met ons opnemen.

Dit is een uitgave van het Veteraneninstituut.
December 2014.